

УДК 371.213.3:159.942-057.874

УДК 17.022.1

DOI 10.7251/NSK1402010M

Стручни рад

Слађана Миљеновић*

Универзитет у Источном Сарајеву

Педагошки факултет у Бијељини

ДОПРИНОСИ ЛИ УНИВЕРЗИТЕТСКА НАСТАВА АКТУАЛИЗАЦИЈИ СЕЛФА СТУДЕНАТА?

Апстракт: *Савремена настава заснована је на идеји да се образовни процес усредсреди на сваког појединца као индивидуу и помогне му да на најбољи могући начин открије и развија сопствене квалитете. Рад је посвећен истраживању актуализације селфа код студената прве и завршне године на Педагошком факултету у Бијељини и полази од претпоставке да се код ових група студената уочавају разлике у актуализованом селфу. Утврђивањем разлика хтјели смо уочити колико су студенти кроз високошколско образовање успјели актуализовати селф, односно изградити себе као личности, а самим тим и остварити услове за развијање компетенција које су потребне за позив учитеља и васпитача. Инструмент који се користи у истраживању посебно је конструисан баш за њега, и инспирисан је Масловљевом теоријом о актуализацији селфа.*

Кљичне ријечи: *актуализација селфа, компетенције, студенти.*

Увод

Савремено школство посљедњих двадесет година под утицајем је реформи које захтијевају развојне иновације. Те иновације односе се на бољу организацију рада, стално стручно усавршавање наставника, друкчије циљеве и садржаје наставе, промјене у односу ученик наставник. Једна од битнијих разлика јесте та да савремено образовање подразумијева учење које је цјеложивотно, а не зауставља се формалним завршавањем школовања.

* m.sladjaja@yahoo.com

Настава новијег времена заснива се на идеји да се образовни процес усредсреди на сваког појединца као на индивидуу и помогне му да на најбољи начин развија своје квалитете. Циљ је развијати самосталност, таленте, критичко мишљење, креативност, мотивацију. Дакле, настава би требало да превазиђе традиционално преношење знања са наставника на ученика и постане двосмјеран однос у коме се развијају различите способности, знања, навике које су важне за цјелокупан развој личности. Образовање окренуто ка будућности тежи да подстиче различитости, флексибилност и децентралисаност.

Није потребно наглашавати да је наставник један од главних актера у остваривању наставних циљева, па је пожељно да и наставник сам тежи сталном усавршавању. На нашим просторима детаљно се овом тематиком бавио Ненад Сузић (2008) у раду „Особине личности наставника и однос ученика према настави“. На основу категоризације и теоријске анализе великог броја радова страних и наших аутора, Сузић издваја око стотину особина које су смјештене у сљедеће категорије:

- 1) Наставник као личности
- 2) Стил и начин рада у настави
- 3) Однос према ученику и настави, вриједности и вриједносне оријентације
- 4) Социјална улога и статус
- 5) Физичке особине (Сузић, 2008).

Показало се да ученици при категорисању наставника највише вреднују однос наставника према ученицима, колико их уважавају као личности. То указује на важност схватања суштине позива наставника који је битан учесник у изградњи личности ученика и важности модела који наставник представља у тој изградњи. Прије него крену у праксу, наставници, учитељи и васпитачи треба да узму у обзир да дјеца много више уче гледајући њих него слушајући наставу. Па би посебну пажњу код почетника у овом послу требало да привуче изградња ових пожељних особина, те спознавање и разумијевање самога себе, како би лакше упознао и разумио друге. То представља први добар знак ка актуализацији селфа.

Када говоримо о актуализацији селфа или селфу уопште извор су радови из хуманистичке психологије. Хуманисти су човјека описивали као „само-детерминишуће биће“ које је окренуто ка будућности, што се умногоме подудара са новијом идејом образовања. Према схватању хуманиста човјек који се труди да актуализује свој селф тежи ка већем степену самоприхватања, позитивном односу према другима, већој аутономији, високим компетенцијама, пуном схватању животне сврхе и ка личном расту.

Самоактуализација се може дефинисати као нека врста крунисања личности, а најпогоднији период за почетак њеног остваривања могао би бити крај адолесценције и почетак одраслог доба. Ерик Ериксон (1905) је тај период назвао периодом интимности насупротив изолације, стављајући нагласак на потрагу за љубављу, брачним другом и почетком породичног живота. За такву интимност потребан је осјећај личног идентитета, сматра Анте Фулгоси (1979). Спознаја самог себе битан је предуслов да би се градили правилни интимни односи. Професионално усавршавање и оспособљавање које се одвија у том периоду живота такође је битан фактор у развоју личности, што даје могућност и обавезу универзитетској настави да унаприједи тај процес.

Абрахам Маслов (2001) је сликовито описао особе које су актуализовале свој селф наводећи да: „...оне слушају сопствени глас, преузимају одговорност, оне су искрене и оне раде напорно. Оне откривају ко су и шта су, не само у терминима животне мисије већ и тако што их стопала боле кад носе одређену обућу и свјесне су да ли воле плави патлиџан или да ће остати будне цијелу ноћ ако попију превише пива. Прави селф подразумијева све то. Они откривају своју биолошку природу, своју конгениталну природу која је или непромјенљива или тешко промјенљива“ (Маслов, 2001, стр. 23). Дакле, такве особе представљају савршене моделе од којих можемо учити како најбоље остварити своје потенцијале и спознати себе у најдубљем значењу те ријечи. Поставља се питање, зар не би било од изузетне користи за лични развој појединца, па и за развој друштва уопште имати такве учитеље или васпитаче?

Често се раде истраживања на тему компетенција, пожељних особина, али питање је колико сама универзитетска настава доприноси изградњи тих компетенција, колико указује на важност и одговорност наставничког позива у свим нивоима образовања.

Јелисавета Тодоровић (2005, према Коледин, 2012) у свом раду описује универзитет као институцију која оспособљава богатом лепезом компетенција, а не само мјесто гдје се стичу знања. То је мејсто које посматра студента као једну цјеловиту личност са различитим способностима.

Методологија

Предмет и циљ истраживања.

Изградња личности, односно актуализација селфа учитеља и васпитача значајна је не само за њих као појединце, него и за читаво друштво због улоге коју они имају у развоју будућих нараштаја. Због, условно речено, пресудне улоге универзитетске наставе у формирању личности студената предмет нашег истраживања је актуализација селфа на првој и завршној

години студија, како би се утврдило колико универзитетска настава, поред формалног образовања, пажњу посвећује изградњи личности студената.

Дакле, циљ истраживања је утврдити разлику у актуализацији селфа код студената прве и завршне године студија. Циљем су обухваћени сљедећи задаци:

1. *Утврдити и објаснити разлику у актуализацији селфа код студената прве и завршне године студија.*
2. *Утврдити и објаснити разлику актуализације селфа код студената са различитим социо-културним и личним обиљежјима.*

Узорак, методе, технике, инструменти истраживања

Истраживањем је обухваћена популација студената Педагошког факултета у Бијељини, смјера Разредна настава и Предшколско образовање. Величина узорка је 120 студената, од тога 60 прве и 60 завршне године студија.

У обради података користили смо дескриптивну анализу за испитивање разлика међу студентима.

Коришћен је упитник за прикупљање социокултурних и личних обиљежја и упитник за испитивање актуализације селфа конструисан од стране истраживача за потребе овог истраживања, а инспирисан Масловљевом теоријом о актуализацији селфа.

Упитник за испитивање актуализације селфа садржи по четири тврдње које описују пет различитих димензија актуализације селфа – самосталност, одговорност, савјесност, позитиван однос према другима и опуштеност у доношењу одлука.

Резултати истраживања

Резултати истраживања показали су да од социокултурних обиљежја на актуализацију селфа највише утицаја имају материјалне прилике, па ће у даљем тексту бити приказани само ти резултати. Утицај осталих социокултурних обиљежја није показао значајну статистичку разлику међу студентима. Такође ће бити приказана и разлика у актуализацији селфа код студената прве и завршне године студија која указује на утицај универзитетске наставе на актуализацију селфа.

Табела бр. 1 Одговорност у односу на материјалне прилике

Тврдње које описују одговорност	Материјалне прилике	Уопште се не слажем	Углавном се не слажем	Неодлучан сам	Углавном се слажем	Потпуно се слажем
<i>Много труда улажем да бих своје радне задатке испунио најбоље што могу.</i>	Веома добре	22,20%	0,00%	33,30%	22,20%	22,20%
	Лоше	0,00%	0,00%	0,00%	60,00%	40,00%
<i>Није ми тешко одрећи се задовољства да бих остварио неки циљ.</i>	Веома добре	33,30%	0,00%	33,30%	22,20%	11,10%
	Лоше	0,00%	0,00%	10,00%	50,00%	40,00%

Разлике у односу на материјалне прилике.

Тестирана је значајност разлика између студената који су одрастали у различитим материјалним приликама. Уочено је да у већини ајтема постоје разлике у одговорима које су статистички значајне. Испитаници су своје материјалне прилике описивали у распону од веома добрих до лоших.

Резултати приказани у Табели бр. 1 указују да су студенти који су описали своју материјалну ситуацију као лошу показали већи степен одговорности. То нас доводи до закључка да студенти који су одрасли у лошијим материјалним приликама имају развијенији унутрашњи локус контроле. Навикли да искључиво својим трудом и залагањем постижу успјехе развили су осјећај одговорности који њиховим одрастањем постаје добар темељ за развој зреле личности.

Савјесност је, такође, једна од особина која је важна за развој зреле личности. И у тој димензији селфа резултати приказани у Табели бр. 2 показују да студенти лошијих материјалних прилика имају већи степен савјесности од студената који су своје материјалне прилике описали као веома добре.

Табела бр. 2 Савјесност у односу на материјалне прилике

Тврдње	Материјалне прилике	Уопште се не слажем	Углавном се не слажем	Неодлучан сам	Углавном се слажем	Потпуно се слажем
<i>Свјестан сам својих мана и није ми тешко признати их.</i>	Веома добре	11,10%	0,00%	22,20%	33,30%	33,30%
	Лоше	0,00%	0,00%	20,00%	20,00%	60,00%
<i>Често размишљам о томе шта ми је важно у животу и тежим да то и остварим.</i>	Веома добре	11,10%	0,00%	55,60%	33,30%	0,00%
	Лоше	10,00%	0,00%	10,00%	20,00%	60,00%

Стално преиспитивање својих квалитета који нас воде до одређених успјеха, постављање циљева и тежња ка њиховом остварењу важне су особине које воде ка актуализацији селфа, односно бржем сазријевању личности. Ако млад човјек одраста у добрим материјалним приликама оне му омогућавају дужу безбрижност, у смислу бриге и борбе за осамостаљивањем, док лошије материјалне прилике „гурају“ младог човјека у свијет самосталних одраслих особа које саме себи морају осигурати будућност. Такви услови одрастања доводе до бржег развоја савјесности на шта указују и резултати нашег истраживања.

Студенти лошијих материјалних прилика показали су да имају позитивнији однос према другим људима, док су студенти који су своје материјалне прилике описали као веома добре показали већи степен опуштености у доношењу одлука.

Закључак који се намаће на основу оваквих резултата јесте да материјалне прилике могу имати велики утицај на развој личности, односно особина као што су савјесност, одговорност, самосталност, а које су важне за актуализацију селфа. Већ смо нагласили да безбрижност продужава период до сазријевања, а један од услова важних за безбрижност јесу и добре материјалне прилике које ће нам осигурати задовољење основних егзистенцијалних потреба. Такође, и врста задовољства која покреће човјеков развој може бити одређена материјалним условима у којима личност одраста. Студенти одрасли у сиромашнијим породицама могу да теже више еудемонистичкој добити у односу на хедонистичку. То значи да их више привлачи психолошка врста добити која се остварује управо савјесношћу,

позитивним односом према другима и одговорношћу. За њих лични раст чини задовољство јер су, захваљујући материјалним приликама у којима су одрасли, и навикли на ту врсту задовољства.

Разлике у односу на годину студија

Табела бр. 2 Актуализација селфа у односу на годину студија

Тврдње које описују актуализацију селфа	Година студија	Уопште се не слажем	Углавном се не слажем	Неодлучан сам	Углавном се слажем	Потпуно се слажем
<i>Кад испуњавам своје радне обавезе трудим се да се потпуно посветим томе.</i>	Прва	1,70%	1,70%	10,00%	58,30%	28,30%
	Завршна	6,90%	6,90%	6,90%	50,00%	29,30%
<i>Када започенем неки посао ријетко ми се догоди да га оставим недовршеног.</i>	Прва	1,70%	3,30%	13,30%	36,70%	45,00%
	Завршна	1,70%	3,40%	13,80%	32,80%	48,30%
<i>Радије бирам ново и неизвјесно него старо и сигурно.</i>	Прва	20,00%	26,70%	28,30%	21,70%	3,30%
	Завршна	25,90%	32,80%	24,10%	15,50%	1,70%
<i>Кад доносим неку одлуку мали значај дајем мишљењу родитеља и пријатеља.</i>	Прва	25,00%	36,70%	16,70%	16,70%	5,00%
	Завршна	27,60%	25,90%	27,60%	19,00%	0,00%
<i>Не двоумим се много при доношењу неке важне одлуке.</i>	Прва	16,70%	20,00%	21,70%	28,30%	13,30%
	Завршна	31,00%	17,20%	24,10%	10,30%	17,20%
<i>Кад погрјешим, признајем.</i>	Прва	3,30%	3,30%	8,30%	40,00%	45,00%
	Завршна	6,90%	6,90%	6,90%	34,50%	44,80%

<i>Увијек сам спреман да стојим иза својих поступака, ма какве последице биле.</i>	Прва	0,00%	1,70%	11,70%	41,70%	45,00%
	Завршна	1,70%	3,40%	6,90%	46,60%	41,40%
<i>Ако се мој укус не подудара са већином људи из мог окружења стојим иза тога да је то МОЈ укус.</i>	Прва	1,70%	3,30%	6,70%	21,70%	66,70%
	Завршна	5,20%	3,40%	15,50%	20,70%	55,20%
<i>Волим да упознајем људе различите од мене и учим од њих.</i>	Прва	3,30%	6,70%	16,70%	41,70%	31,70%
	Завршна	3,40%	0,00%	24,10%	32,80%	39,70%
<i>Много труда улажем да бих своје радне задатке испунио најбоље што могу.</i>	Прва	3,30%	3,30%	13,30%	55,00%	25,00%
	Завршна	0,00%	1,70%	22,40%	36,20%	39,70%
<i>Није ми тешко одрећи се задовољства да бих остварио неки циљ.</i>	Прва	5,00%	10,00%	10,00%	58,30%	16,70%
	Завршна	1,70%	10,30%	27,60%	37,90%	22,40%
<i>Често размишљам о томе шта ми је важно у животу и тежим да то и остварим.</i>	Прва	0,00%	1,70%	8,30%	51,70%	38,30%
	Завршна	5,20%	3,40%	10,30%	32,80%	48,30%
<i>Задовољан сам и поносам својим досадашњим постигнућима.</i>	Прва	3,30%	10,00%	11,70%	38,30%	36,70%
	Завршна	1,70%	10,30%	12,10%	32,80%	43,10%
<i>Свјестан сам својих мана и није ми тешко признати их.</i>	Прва	1,70%	5,00%	8,30%	38,30%	46,70%

	Завршна	3,40%	3,40%	17,20%	29,30%	46,60%
<i>Могу да научим другу особу да ужива у стварима које је до тад одбацивала.</i>	Прва	5,00%	13,30%	25,00%	33,30%	23,30%
	Завршна	3,40%	5,20%	39,70%	29,30%	22,40%
<i>Цијеним позитивне моделе у понашању и учим од њих.</i>	Прва	0,00%	6,70%	16,70%	45,00%	31,70%
	Завршна	1,70%	5,20%	19,00%	27,60%	46,60%
<i>Не бјежим од проблема, настојим их ријешити.</i>	Прва	0,00%	3,30%	1,70%	48,30%	46,70%
	Завршна	5,20%	3,40%	10,30%	32,80%	48,30%

Анализирајући приказане резултате уочавамо да су студенти завршне године на истом степену актуализације селфа као и студенти прве године. Чак се у једанаест тврдњи, мада незнатна, ипак уочава статистичка разлика у степену развијености селфа и то у корист студената прве године. Ови резултати указују да универзитетска настава као интервенишућа варијабла није у функцији унапређења селфа. Лоренс Куби је (према: Маслову, 2001) наглашавао да је највиши циљ образовања помоћи једној особи да постане људско биће колико год је то њој могуће, а период студирања је погодан период за то. Међутим, резултати истраживања показују да је универзитетска настава више фокусирана на формално образовање, а мало пажње поклања изградњи личности студената. Ако се додатно фокусирамо на чињеницу да су испитаници били студенти предшколског образовања и разредне наставе, дакле, будући васпитачи и учитељи пропуст се чини још већим, јер он не утиче само на студента као појединца, него и на све будуће генерације којима ће тај студент бити учитељ, васпитач, модел, активан учесник у развоју.

Закључак

Практични рад наших испитаника имаће утицај како на формално образовање дјеце са којима буду радили, тако и на сам развој личности те дјеце. Слика о себи, морални развој, мотивација, емоционална и социјална интелигенција под великим су утицајем васпитача и учитеља. Они

представљају важне одрасле особе у животу дјеце, а самим тим и моделе од којих дјеца уче.

Савремено доба ставља пред учитеље и васпитаче бројне нове улоге. Од њих се очекује да разумију и ослушкују потребе, интересовања и склоности својих ученика. Они сами треба да процијене ситуацију у којој ће бити особа од повјерења, преносилац културних вриједности, а понекад и замјена родитеља (Тубић, 2007).

Резултати нашег истраживања показали су да се студенти кроз процес високошколског образовања не развијају довољно као личности. Да се особине, као што су самосталност, савјесност, одговорност, позитиван однос према другима под утицајем универзитетске наставе не развијају у позитивном смијеру, тачније да стагнирају у свом развоју.

Ако посматрамо хијерархију образовања универзитет се налази у врху те пирамиде. Поред обезбјеђивања формалног знања, универзитетска настава би требало да тежи да помогне својим студентима да боље схвате своје потенцијале, да буду пунији и унаприједи актуализацију селфа. Да покушају свим својим капацитетима да надвладају утицај других фактора. Пожељно је да се у настави да предност унутрашњој, наспрам спољашње мотивације, с обзиром на разне видове криза кроз које пролазимо. Материјалне награде за посао наставника су у већини случајева симболичне и недовољно мотивишуће, па је потребно студентима указати на суштински значај и важност њиховог позива. Потребно је развити им свијест да они образујући и васпитавајући младе генерације, усмјеравајући их на правилан начин, пружају могућност развоја свјетлије будућности.

Истраживање које смо провели није репрезентативно у погледу узорка, јер га чине студенти само једног факултета и већим дијелом (чак 97%) женска популација. Дакле, оно је углавном на нивоу индикација. Међутим, оно може представљати иницијално потврђивање проблема, односно утицаја универзитетске наставе на актуализацију селфа.

Литература

- Koledin, G. (2012). Analiza opšteg stava studenata prema organizaciji univerzitetske nastave. U: *Zbornik radova, „Nauka i tradicija“*. Istočno Sarajevo: Filozofski fakultet, str. 163 – 177.
- Maslov, A. (2001). *O životnim vrednostima*. Beograd: IP „Žarko Albulj“.
- Сузић, Н. (2008). Ефикасност наставника. *Настава и васпитање*, 57(3), стр. 377 – 395.
- Тубић, Д. (2007). Атрибуције особина наставника и емоције ученика. *Педагошка стварност*, 53(5-6), стр. 519 – 540.
- Fulgosi, A. (1979). *Psihologija ličnosti*. Zagreb: Školska knjiga.

Sladana Miljenović

DOES UNIVERSITY TEACHING CONTRIBUTE TO SELF ACTUALIZATION OF STUDENTS

Summary

Modern teaching is based on the idea that the educational process should be focused on every person as an individual with the aim of helping him/her as much as possible to discover and develop his/her own potential. The paper is devoted to the study of self actualization of the students of the Faculty of Education to examine differences in actualization of their selves. Comparing these two stages, we have tried to find out how the students managed to build their own selves through the process of higher education and thus lay the foundation for the development of competencies needed for fulfilling the role of a good teacher. The instrument used in the study is specially designed for this paper and is inspired by Maslow's theory of self actualization.

Key words: self actualization, competencies, students.